

bant, libertate indigebant, quam promittebat: « Omnis » enim, inquit, non qui fecit, sed qui facit peccatum, » servus est peccati¹. » Quid verba lucida caliginosis disputationibus obscurare conaris? Erumpunt omnino, et te licet obsistente, fulgore suo vincunt tenebras tuas. « Omnis, ait, qui facit peccatum, servus est peccati. » Audis, qui facit: et tu non exponere, sed supponere vis, qui fecit. Audiant ergo, quibus ipse aperit sensum, ut intelligant Scripturas: audiant: « Omnis qui facit peccatum, » servus est peccati². » Et quærant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum, cui dicitur: « Itinera mea dirige secundum verbum tuum, et ne do- » minetur mihi omnis iniquitas³. » Cur autem illudis sensibus tardis, et ita insinuas verba Domini, quasi dixerit servum non esse peccati, nisi eum qui fecerit ipse peccatum. Fraude agis, non hoc dixit: non enim ait: Nemo est servus peccati, nisi qui facit peccatum; sed ait: « Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. » Sunt enim servi peccati originalis, qui peccatum ipsi nondum faciunt; et ab hoc vinculo servitutis regeneratione solvuntur. Non igitur omnis qui servus est peccati, facit peccatum; sed omnis qui facit peccatum, servus est peccati: sicut non omne animal equus est; sed tamen omnis equus animal est. Ubi est dialectica tua, qua te inflare consuisti? Tam doctum et acutum quare te ista fugiunt? aut quare insidiaris indoctis et tardis, si te ista non fugiunt?

Quis autem nostrum dicit, universitatem hominum a diabolo possideri; cum sanctorum tanta sint millia, quæ non possidentur a diabolo? Sed dicimus, eos solos a diabolo non possideri, quos Christi liberat gratia; cujus gratiæ vos estis inimici. Si enim hanc gratiam non oppugnetis, sed intelligeretis; procul dubio etiam ante Vetu-

¹ Joan. viii, 34. — ² Luc. xxiv, 45. — ³ Psal. cxviii, 133.

Testamentum, et tempore Veteris Testamenti, omnes sanctos, a servorum conditione separatos, eadem liberatos Christi gratia videretis.

LXXXIX. JULIANUS. « Denique ut intelligas, non eum naturæ eorum exprobrare, sed vitæ; sequitur: « Scio quia » filii Abrahæ estis¹. » Ecce de qua illi se liberos dixerant originis dignitate: nunc cui servituti obnoxii sint demonstrat dicens: « Quæritis me interficere, quia sermo meus » non capit in vobis. Ego quod audivi apud Patrem » meum, loquor; et vos quæ vidistis apud Patrem vestrum, facitis². »

AUGUSTINUS. Quid est: « Sermo meus non capit in » vobis; » si natura etiam talis, qualis nunc indiget liberante, jem capax est sermonis ejus, sicut aperuit Apostolis ut intelligerent Scripturas³; sicut illi purpurariæ Thyatirenorum, ut intenderet in ea quæ a Paulo dicebantur⁴?

XC. JULIANUS. Vide quam diversa sit naturæ ratio et voluntatis. Non negavit Jesus, carnem eorum pertinere ad semen Abrahæ: sed inculcat eis, quod ad diabolum patrem voluntatis iniquitate migraverint: qui ideo genitor eorum dicitur, quod criminum arguitur eruditor. « Res- » ponderunt, inquit, et dixerunt ei Judæi, Pater noster » Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii Abrahæ essetis, » opera Abrahæ faceretis: nunc autem quæritis me in- » terficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis, » quam audivi a Deo; hoc Abraham non fecit: vos autem » facitis opera patris vestri⁵. » Aspicias ne quas faciat verborum divisiones Sapientia? Negat eos Abrahæ filios esse, quos supra dixerat esse filios Abrahæ: sed quoniam diversus est de natura ac voluntate tractatus, ostendit al-

¹ Joan. viii, 37. — ² Ibid. et 38. — ³ Luc. xxiv, 45. — ⁴ Act. xvi, 4. — ⁵ Joan. viii, 39 et seqq.

terum esse prostatorem carnis innocuæ, alterum seductorem miseræ voluntatis.

AUGUSTINUS. Verum dicis incautus. In paradiso enim diabolus seductor beatæ voluntatis fuit, quam seducendo miseram fecit: nunc autem, sicut fateris, seductor est miseræ voluntatis. Ab hac ergo miseria, (ne per illam nunc facilius quam tunc ad illam seducta est, adhuc seducatur a diabolo), non eam liberat, nisi ille ad quem quotidie tota clamat Ecclesia, « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo¹. »

XCI. JULIANUS. « Hic ergo ubi dixit Dominus, « Si vos » Filius liberaverit, vere liberi eritis²; » promisit indulgentiam reis, qui peccantes non arbitrii libertatem, sed conscientiam justitiæ perdidit. Liberum autem arbitrium et post peccata tam plenum est, quam fuit ante peccata: si quidem ipsius opera fiat, ut abdicent plerique occulta dedecoris, et flagitiorum abjectis sordibus, virtutum comantur insignibus.

AUGUSTINUS. Te audi saltem, ubi dicis propter consuetudinem peccatorum scriptum esse, « Non quod volo ago, » sed quod odi hoc facio³. » Quomodo ergo post peccata liberum est, quorum et si non propagine, quia non vultis, certe tamen consuetudine, quam solam huic necessitati victi contortique conceditis, sic perdidit libertatem, ut gemitus ejus feriat aures vestras, frontemque collidat; cum auditis, « Non quod volo ago; » et, « Non quod » volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago⁵? »

XCII. JULIANUS. Desine itaque impiare te, (si tamen ullum tibi fas aut nefas restat,) Christi verba sic exponendo, ut ille arbitrium negasse liberum videatur, sine cujus integritate æquitas ei proprii non potest constare judicii.

¹ Matth. vi, 13. — ² Joan. viii, 36. — ³ 2 Cor. iv, 2. — ⁴ Rom. vii, 15. — ⁵ Ibid. et 19.

AUGUSTINUS. Imo, ideo grave jugum est super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum⁴, quia ei constat æquitas judicii: quod omnino iniquum esse, si non traherent originale peccatum, per quod homo vanitati similis factus est².

XCIII. JULIANUS. « Audi sane ubi vim humanæ libertatis ostendit: « Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me; si alius venerit in nomine suo, illum accipietis³. » Et item, « Aut facite arborem bonam, et fructum » ejus bonum; aut facite arborem malam, et fructum ejus » malum⁴. » Et item, « Si mihi non vultis credere, operibus » credite⁵. » Atque omnibus vehementius, quod dicit intentionem suam humana voluntate impeditam fuisse: « Jerusalem, inquit, Jerusalem, quoties volui congregare filios » tuos, sicut gallina pullos suos sub alas suas, et noluisti⁶? » Post quod non sequitur, Sed te nolente collegi: verum, « Relinquetur vobis domus vestra deserta⁷; » ut illos ostendat pro malo quidem opere jure puniri, sed ab intentione propria non debuisse ulla necessitate revocari. Sic enim et per Prophetam locutus erat: « Si volueritis, et audieritis me, » quæ bona sunt terræ comedetis; si nolueritis, et non audieritis, gladius vos comedet⁸. » Quomodo ergo tu arbitrium liberum non negas, quod non quidem sermone tuo, sed Evangelii testimonio, sensu autem tuo, non liberum pronuntiasti? »

AUGUSTINUS. Ignoscendum est, quia in re multum abdita ut homo falleris. Absit, ut impediatur ab homine omnipotentis et cuncta præscientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non sufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, et homine infirmo impediante, non posse. Sicut certum est Jerusalem

¹ Eccli. xl, 1. — ² Psal. cxliii, 4. — ³ Joan. v, 43. — ⁴ Matth. xii, 33. — ⁵ Joan. x, 38. — ⁶ Matth. xxiii, 37. — ⁷ Ibid. 38. — ⁸ Isai. i, 19 et 20.

filios suos ab illo colligi noluisse, ita certum est eum etiam ipsa nolente quoscumque eorum voluit collegisse. Deus enim, sicut homo ejus dixit Ambrosius, quos dignatur vocat, et quem vult religiosum facit¹. Convenit autem Scriptura plerumque hominis voluntatem, ut quod habet, vel non potest, admonitus sentiat; et ab eo a quo sunt bona omnia, indigens poscat. Si enim exauditus fuerit in eo quod dicere jussi sumus, « Ne nos inferas in tentationem²: » procul dubio nulla decipietur inscitia, nulla cupiditate vincetur. Propterea ergo per Prophetam dictum est, « Si nolueritis, et non audieritis me, gladius vos comedet³; » et cætera hujusmodi: ut cum invenissent in se ipsis victrices cupiditates, ad propellendum malum scirent a quo deberent poscere auxilium. Ideo autem dictum est, « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta⁴; » quia plures ibi erant, quos obduratione et desertione judicaverat dignos, occulto judicio, justo tamen. Nam si ut dicis, « ab intentione propria utique mala, non debet homo ulla necessitate revocari: » cur apostolus Paulus adhuc Saulus⁵, cædem spirans et sanguinem sitiens, violenta corporis cæcitate, et terribili de super voce, a sua pessima intentione revocatur; et ex persecutore prostrato, illius Evangelii, quod oppugnabat, laboriosior cæteris futurus prædicator erigitur? Agnosce gratiam; alium sic, alium autem sic Deus, quem dignatur vocat; et Spiritus ubi vult spirat⁶.

XCIV. JULIANUS. Nam in illo opere, quod te supra dixi nuper Romam misisse, audacius quid sentires aperuisti. In primo enim libro, cum tibi similiter proposuisses quod nos objicimus, arbitrium vos liberum denegare, ita disseris constantissimus et subtilissimus disputator. »

¹ Ambros. lib. II in Luc. cap. IX, v. 58. — ² Matth. XI, 13. — ³ Isai. I, 20. — ⁴ Matth. XXII, 38. — ⁵ Act. IX. — ⁶ Joan. III, 8.

Quis autem nostrum dicat¹, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de genere humano? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam; propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino in Evangelio suo, « Si vos Filius liberaverit, tunc » vere liberi eritis²: » Utique liberi ad bene justeque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per ipsum peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant, et amore peccati, et eis placet quod eos libet: unde Apostolus, « Cum essetis, inquit, » servi peccati, liberi fuistis justitiæ³. » Ecce ostenduntur etiam peccato minime potuisse, nisi alia libertate, servire. Liberi ergo a justitia non sunt, nisi arbitrio libertatis: liberi autem a peccato non fiunt, nisi gratia Salvatoris. Propter quod admirabilis doctor etiam verba ipsa discrevit: « Cum enim servi essetis, inquit, peccati, liberi fuistis justitiæ. Quem ergo tunc fructum » habuistis in his, in quibus nunc erubescitis? Nam finis » illorum mors est: nunc autem liberati a peccato, servi » autem facti Dei, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. » Liberos dixi justitiæ, non liberatos: a peccato autem non liberatos, ne sibi hoc tribuerent, sed vigilantissime maluit dicere liberatos; referens hoc ad illam Domini sententiam, Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. Cum itaque non vivant bene filii hominum, nisi effecti filii Dei; quid est quod iste libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem? Cum enim hæc potestas non detur nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, dicente Evangelio, « Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem

¹ Vide lib. I contra duas Epist. Pelagian. cap. 2. — ² Joan. VIII, 36. — ³ Rom. VI, 20. — ⁴ Joan. I, 12.

» filios Dei fieri¹. » Et item post modicum. » Datur ergo, inquis, potestas ut filii Dei fiant, qui credunt eum². Quæ potestas, nisi detur a Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio: quia nec liberum in bono erit, quod liberator non liberaverit: sed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ vel occultus vel manifestus deceptor insevit, vel sibi ipse persuasit. Non itaque, sicut dicunt nos quidam dicere, et iste aude insuper scribere, omnes in peccatum, velut inviti, carnis suæ necessitate coguntur: sed si jam in ea ætate sunt, ut propriæ mentis utantur arbitrio, et in peccato sua voluntate retinentur, et a peccato sua voluntate retinentur, et a peccato in peccatum sua voluntate præcipitantur. Sed hæc voluntas, quæ libera est in malis, quia delectatur malis; ideo libera in bonis non est, quia liberata non est; nec potest homo boni aliquid velle, nisi adjuvatur ab eo qui malum non potest velle.

« In his omnibus verbis tuis, quæ posui, ita video gratiæ nomen cum liberi arbitrii negatione consertum, ut non tam mala sensus tui appellationum bonis vindicari queant, quam dignitas nominum dogmatum tuorum adhæsiōne vilescat. Non erga te his sermonibus honestasti, sed oramenta ipsa turpasti. Nos tamen ea quæ a te juncta sunt separamus, ut gratiæ divinitas ab scævīs colligationibus enodata, nec responsione quatiatur; et gravitate catholicorum, non Manichæorum adulatione laudetur. Gratiā ergo Christi multiplicem confitemur. Primum munus ejus est, quod facti ex nihilo sumus, Secundum, quod ut viventibus sensu, ita sentientibus ratione præstamus; quæ impressa est animo, ut Conditoris imago doceretur³: ad cujus æque respicit dignitatem arbitrii concessa

¹ Joan. 1, 12. — ² Vide lib. 1 contra duas Epist. cap. 3. — ³ Forte diceretur.

libertas. Ipsi etiam gratiæ, beneficiorum quæ nobis præstare non desinit, augmenta reputamus. Ipsa gratia legem in adjutorium misit: ad ejus spectabat officium, ut rationis lumen¹, quod pravitate exempla hebetabant et consuetudo vitiorum, multimodis eruditionibus excitaret, atque invitatu suo foveret. Ad istius ergo gratiæ, id id est, divinæ benevolentiae, quæ rebus causam dedit, plenitudinem spectavit, ut Verbum caro fierat, et habitaret in nobis². Respiciens enim Deus ab imagine sua amoris vicem, palam fecit quam totum in nos inæstimabili egisset affectu, ut vel sero redamarem eum, qui commendans charitatem suam nobis, « Filio suo non pepercit, sed pro nobis illum tradidit³: » pollicens: quia si voluissem deinceps voluntati ejus obedire⁴, Unigeniti sui præstaret nos esse cohæredes⁵. »

AUGUSTINUS. Homo Pelagiane, charitas vult bonum, charitas ex Deo est; non per legis litteram, sed per spiritum gratiæ⁶. In hoc est prædestinatis adjutorium littera, quia jubendo et non juvando, admonet infirmos confugere ad spiritum gratiæ. Sic lege legitime utuntur, quibus bona est, id est, utilis⁷: alioquin per se ipsam littera occidit⁸; qui jubendo bonum, et non largiendo charitatem, quæ sola vult bonum, reos prævaricationis facit.

XCV. JULIANUS. « Hæc ergo gratia, quæ in baptisate non solum peccata condonat, sed cum hoc indulgentiæ beneficio, et provehit, et adoptat, et consecrat: hæc, inquam, gratia, meritum mutat reorum, non liberum condit arbitrium; quod eo accipimus tempore quo creamur: utimur autem, quo valentiam inter bonum et malum discretionis adipiscimur. Bonæ itaque voluntati innumeras adjutorii divini adesse species non negamus; sed ita ut

¹ Isai. vii, 20, juxta LXX. — ² Joan. 1, 14. — ³ Rom. v, 8. — ⁴ Id. vii, 32. — ⁵ Ibid. 17. — ⁶ 1 Joan. iv, 7. — ⁷ 1 Tim. i, 8. — ⁸ 2 Cor. iii, 6.

non per adjutorii genera aut fabricetur quæ fuerit arbitrii destructa libertas, aut aliquando ea exclusa, vel boni vel mali cuiquam necessitas credatur incumbere; verum arbitrio libero omne adjutorium cooperatur. »

AUGUSTINUS. Si non prævenit, ut operetur eam, sed prius existenti voluntati gratia cooperatur; quomodo verum est, Deus in vobis operatur et velle¹? Quomodo præparatur voluntas a Domino²? Quomodo charitas ex Deo est, quæ sola vult beatificum bonum³? Aut si scientia Legis et eloquium Dei charitatem operatur in nobis, ut non per donum Dei, sed per nostræ voluntatis arbitrium diligamus, quod esse diligendum Deo docente cognoscimus, quomodo res minor ex Deo nobis est, et major ex nobis? quia sine Deo donante scientiam, hoc est, docente, nosse non possumus; illo autem charitatem quæ superminet scientiæ, non donante, diligere possumus⁴. Sic non sapiunt, nisi novi hæretici et gratiæ Dei nimis inimici.

XCVI. JULIANUS. « Hoc ergo arbitrium liberum, propter quod solum nos manifestari ante tribunal Christi, Magister gentium scribit⁵, ut reportet, unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum, sicut catholici quidem confitentur; ita vos non solum cum Manichæo, sed etiam cum Joviniano, quem nobis audes impingere, diverso quidem genere, sed impietate simili denegatis. Quod ut planius fiat, divisionum adhibeatur examen. Nos dicimus peccato hominis, non naturæ statum mutari, sed meriti qualitatem; id est, et in peccante hanc esse liberi arbitrii naturam, per quam potest a peccato desinere, quæ fuit in eo ut posset a justitia deviare. »

AUGUSTINUS. Scimus vos ideo dicere, peccato hominis

¹ Philip. II, 13. — ² Prov. VIII, 35, juxta LXX. — ³ I Joan. IV, 7. — ⁴ Ephes. III, 19. — ⁵ 2 Cor. V, 10.

naturæ statum non mutari, quia deseruistis fidem catholicam, quæ dicit primum hominem sic factum, ut non haberet moriendi necessitatem; peccato autem ita hunc statum naturæ fuisse mutatum, ut hominem necesse sit mori usque adeo ut etiam Spiritu jam regeneratis atque vivificatis Apostolus dicat: « Si Christus in vobis est, » corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus » autem vita est propter justitiam: si ergo spiritus ejus » qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis; qui » suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mor- » talia corpora vestra per inhabitantem spiritum in vo- » bis¹. » Ideo utique dixit: Vivificabit et mortalis corpora vestra, quod in carnis resurrectione speramus, quia dixerat: Corpus mortuum est propter peccatum: et vos non vultis peccato statum mutatum esse naturæ. Verumtamen Pelagio cum in Palæstino judicio fuisset objectum, quod diceret infantes nuper natos in eo statu esse, in quo Adam fuit ante peccatum, negavit se dicere, idque damnavit². Quod si fecisset corde veraci, jam fortasse vestra hæresis interiisset: postremo ipse saltem fuisset ab illa peste sanatus. Deinde quæro utrum vitio careat natura peccatrix: quod si absurdissimum est, habet ergo vitium: si habet vitium, procul dubito vitiata est. Quomodo ergo mutata non est, quæ cum fuisset sana, vitiata est? Ac per hoc, etiam excepto peccato illo, de quo Joannes Constantinopolitanus ait³: Adam peccavit illud grande peccatum, et omnes in commune damnavit: et illo ergo excepto, de quo damnationem humana natura originaliter trahit, quomodo sobrie dici potest, statum naturæ in homine non fuisse mutatum qui dicit: « Lex spiritualis est, » ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato; quod

¹ Rom. VIII, 10 et 11. — ² Vide lib. de Gestis Pelagii, cap. 11 et 33. — ³ Joan. Constantinop. Homil. de Lazaro resuscit.

» enim operor ignoro, non enim quod volo ago¹; » et cætera hujusmodi; etiam si hanc mutationem non in eo nascendi traxit conditio, sed, ut vultis, contraxit consuetudo peccandi? Cernitis-ne, vanum esse quod dicitis, peccato hominis non naturæ statum mutari, sed meriti qualitatem? Nisi forte dicatis, non naturam peccato mutari, sed hominem. Et quid est hoc, nisi hominem negare esse naturam? Quando ista diceretis, si cogitaretis sana mente quod dicitis?

XCVII. JULIANUS. « Manichæus dicit, voluntatem malam ab ea inspirari natura, quæ bonum velle non potest; voluntatem vero bonam ab ea infundi natura, quæ malum velle non potest; ita utique naturis singularum rerum imponit necessitatem, ut propriæ voluntates non possint velle contraria. Inter nos et illum certe grande chaos est: videamus nunc quantum ab eo tu recesseris. Dicis esse liberam voluntatem, sed ut malum tantummodo faciat, non autem esse in hoc liberam, ut malum desistat operari, nisi ei fuerit imposita necessitas volendi bonum, ab ea natura, quæ, ut tuis utar sermonibus, » malum non potest velle². « Definis ergo, genus hominum per liberum arbitrium nihil aliud quam peccare, nec aliud posse facere. Per quod absolute pronuntias, humanam naturam unum semper cupere quod malum est, et velle non posse contrarium: naturam autem Dei malum non posse velle; et ideo, nisi necessitatis suæ participem fecerit malam hominum naturam, bonum in ea actionis esse non posse. Post hæc itaque utrum non multum ames Manichæum, in cordis tui secreto Deus viderit: quantum tamen ex dogmatum germanitate monstrantur, nihil aliud prorsus egisti, quam ut ordine commutato idem quod ille affirmarat astrueres. »

¹ Rom. vii, 14 et 15. — Vide lib. 1 contra duas Epist. Pelagian. cap. 3.

AUGUSTINUS. Utinam Manichæum fortiter destrueres, non turpiter adjuvares. Ille namque nimia perversus insania non dicit naturam mali cogi bene facere ab alia natura boni, quæ malum non potest velle; sed naturam boni cogi male facere ab ea natura mali, quæ bonum non potest velle: ac per hoc mirabiliter demens naturam mali vult immutabilem, mutabilem vero naturam boni. Proinde voluntatem malam ab ea inspirari natura, quæ bonum velle non potest, certum est dicere Manichæum: voluntatem vero bonam ab ea infundi natura, quæ malum velle non potest, non dicit Manichæus, sicut tu de illo mitius suspicaris: quoniam boni naturam nullo modo immutabilem credit, quæ malum velle non possit, cui credit inspirari voluntatem malam ab ea natura, quæ bonum non potest velle, itaque fieri per mali naturam, ut malum velit boni natura, quam nihil vult esse aliud quam naturam Dei. Tu ergo hunc adjuvas, negando humanam peccato primi hominis vitiatam esse naturam, ut naturæ mali quam fingit, attribuat quidquid malorum in manifestissima invenit miseria parvulorum. Deinde cum displicet tibi, hominem non posse bonum velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle, nonne respicis ei te contradicere, qui dixit: « Sine me nihil potestis facere¹? » et Scripturæ, ubi legitur: « Paratur voluntas » a Domino²: » et ubi legitur: « Deus est enim qui operatur in nobis et velle³: » et ubi legitur: « A Domino » gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet⁴. » Ubi nihil miror, nisi unde te Christianum dicas, cum his divinis tot et tam claris vocibus contradicas.

XCVIII. JULIANUS. Joviniano autem in una parte jungeris: nam dicit in secundo operis sui libro, baptismatum hominem non posse peccare; ante baptismum autem

¹ Joan. xv, 5. — ² Prov. viii, 35. — ³ Philip. ii, 13. — ⁴ Psal. xxxvi, 23.